

VERSLAG

VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE  
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE  
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM  
OVER 1960

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE  
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN  
1960—1961

## VERSLAG

### VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE OVER 1960

In de loop van het jaar bedankte de heer J. D. Meerwaldt als lid der commissie. Op 27 februari overleed de heer A. A. G. van Erven Dorens, die van 1939-1948 lid der commissie was. Op 7 december overleed na een langdurige ziekte de heer J. Kunst. In dankbaarheid gedenkt de commissie dit deskundig en meelevend lid, voor wie zij niet gemakkelijk een opvolger zal kunnen vinden. Zij vergaderde slechts één maal, op 21 juli.

Het bureau der commissie zond in december de 25ste vragenlijst uit, waarin vragen werden gesteld over de driekoningenviering. Met deze ook nu weer uitvoerige lijst werd de op de 22ste en 24ste lijst begonnen reeks vragen over de kalendergebruiken voortgezet. De lengte van deze lijsten blijkt vooral voor de toegewijde medewerkers geen bezwaar te zijn.

Op 31 december 1960 waren in totaal 30.696 lijsten op het bureau aanwezig, als volgt verdeeld: van lijst 1: 2040 exx., van lijst 2: 1493 exx., van lijst 3: 1502 exx., van lijst 4: 1435 exx., van lijst 5: 1362 exx., van lijst 6: 1126 exx., van lijst 7: 1156 exx., van lijst 8: 1001 exx., van lijst 9: 1168 exx., van lijst 10: 824 exx., van lijst 11: 1024 exx., van lijst 12: 1109 exx., van lijst 12a: 777 exx., van lijst 13: 1053 exx., van lijst 14: 1207 exx., van lijst 15: 1200 exx., van lijst 16: 1281 exx., van lijst 17: 1218 exx., van lijst 18: 1269 exx., van lijst 19: 1375 exx., van lijst 20: 1059 exx., van lijst 21: 1282 exx., van lijst 22: 1207 exx., van lijst 23: 1250 exx., van lijst 24: 1200 exx., van lijst 25: 178 exx. In de loop van het jaar werden 1715 ingevulde vragenlijsten ontvangen.

De Vlaamse afdeling der Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde zond in het afgelopen jaar een vragenlijst uit met aanvullende vragen over de volksheiligenverering en vragen over het branden van kaarsen op kerkhoven. Beide reeksen van vragen werden door onze commissie reeds op lijst 23 gesteld. Een vragen-

lijst over oudejaars- en nieuwjaarsgebruiken (identiek met onze lijst 24) zal binnen niet te lange tijd volgen.

Voor de Volkskunde-atlas werden de kaarten getekend van de bullebak (bestemd voor de commentaar) en de kinderschrik. De al in het vorige verslag genoemde kaarten van de korengesteenten, de korenschrik en de haam van het paard, die klaar liggen, konden nog niet worden getekend. Kaarten van de bliksem in het volksgeloof, Klaas Vaak, het mannetje in de maan, kabouters en gyptenessen, tandenwisselen en enkele kaarten over de volksheligenverering zijn in bewerking. Voorzover ze op het terrein van het volksgeloof liggen, is hun verschijning mede afhankelijk van het sagenonderzoek in Vlaams-België, dat nog steeds vele nieuwe gegevens aanbrengt.

Door bemiddeling van Prof. Dr. K. C. Peeters verkreeg het bureau in het afgelopen jaar 18 sagenboeken in bruikleen, alle Leuvense licentiaatsverhandelingen. Van deze sagenboeken, die in typoscript zijn en waarvan maar enkele exemplaren bestaan, zijn mikrofoto's gemaakt, en bovendien werd elke van de ongeveer 10.000 sagen, die ze bevatten, afzonderlijk uitgetikt en in het trefwoordenregister ondergebracht. Ook de nog te verschijnen Leuvense licentiaatsverhandelingen, die zich met sagenonderzoek bezighouden, zullen worden toegestuurd. De tot dusver verschenen delen zijn in het afgelopen jaar alle verwerkt, met behulp van enkele typistes die daartoe in dienst werden genomen als tijdelijke werkkrachten. Inmiddels is contact opgenomen met Prof. Dr. P. de Keyser, die te Gent een soortgelijke reeks heeft opgezet en die ons eveneens toezending van het Gentse materiaal heeft toegezegd. Dit zal op dezelfde wijze bewerkt worden.

Kennisneming van dit langs de directe weg bijeengebrachte materiaal heeft ons duidelijk gemaakt, dat het in het bijzonder voor het verzamelen van de gegevens betreffende het volksgeloof noodzakelijk is, de reeds voorhanden gegevens aan te vullen met materiaal, dat volgens de directe methode wordt verkregen. Daardoor zal dit materiaal spoediger ter beschikking komen van het bureau, en bovendien zullen daarbij allerlei gegevens aan het licht

komen, die op de vragenlijsten minder gemakkelijk en zeker minder volledig genoteerd zullen worden. Aangezien vrijwel alle buitenlandse volkskunde-atlassen, die bezig zijn te verschijnen, hun gegevens langs de directe weg hebben verzameld, dreigt ook het gevaar van een aanmerkelijke achterstand in de verschijning van onze atlas. Een en ander is aanleiding geweest voor de commissie, het bestuur van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek (Z.W.O.) te verzoeken haar door toekenning van een subsidie in de gelegenheid te stellen, een tiental tijdelijke werkkrachten in dienst te nemen, die een deel van hun tijd zullen besteden aan het verzamelen van materiaal in hun omgeving. Op het eind van het jaar ontving de commissie de mededeling, dat Z.W.O. in beginsel bereid is, haar hierin tegemoet te komen.

Door allerlei omstandigheden kon het plaatsnamenregister bij de atlas ook in dit jaar nog niet verschijnen, aangezien de nummerbladen bij de grondkaart eerst tegen het eind van het jaar geproduceerd konden worden. De tekenaar de heer De l'Orme kon, doordat het tekenen van de nieuwe grondkaart en de nummerbladen het grootste deel van het jaar in beslag namen, maar weinig tijd besteden aan het tekenen van nieuwe kaarten voor de atlas.

De wetenschappelijk ambtenaar de heer Voskuil heeft in tegenstelling tot de vorige jaren evenmin veel tijd kunnen besteden aan de atlas, doordat hij de supervisie had bij het exciperen van de sagenboeken. Het catalogiseren en ordenen der sagen kwam geheel voor zijn rekening. Bij het ficheren van boeken en tijdschriften werd hij terzijde gestaan door de student-assistent de heer Baarspul, die echter om studieredenen gedurende de eerste helft van het jaar afwezig was. In de rest van het jaar heeft hij het knipselarchief voor zijn rekening genomen en bovendien aan een kaart over het tandenwisselen gewerkt, waarvan hij een proeve met een korte beschouwing heeft gegeven in het in december verschenen 12de nummer van de Mededelingen van de Centrale commissie. Het beantwoorden van verzoeken om inlichtingen, waarvan vooral enkele buitenlandse zeer tijdrovend waren, kwam in hoofdzaak voor rekening van de heer Voskuil.

Het vertrek van de heer B. Wander, die met ingang van 1 februari bibliothecaris is geworden van het Rijksmuseum voor Volkskunde „Het Nederlands Openluchtmuseum” te Arnhem, betekent in het bijzonder voor het Volkskundebureau een gevoelig verlies, doordat hij naast zijn bibliotheekwerk vooral voor de volkskunde belangstelling had en o.a. de Nederlandse gegevens voor de Internationale Volkskundliche Bibliographie voor zijn rekening nam. Dit werk zal hij trouwens in zijn nieuwe functie voortzetten. Zijn opvolger de heer C. W. de Kruyter is begonnen aan een uitvoerig register (met inbegrip van een trefwoordenregister) op het tijdschrift „Volkskunde”.

De op 14 november 1959 gehouden voordracht over „Het verloop van het Nederlandse sprookje” verscheen tegen het eind van het jaar als eerste deeltje van de reeks „Bijdragen en Mededelingen der Volkskundecommissie”. Een tweede deeltje is in vergevorderde staat van voorbereiding.

De aanschaffing van een bandrecorder stelde de wetenschappelijk ambtenaar in staat, een begin te maken met het opnemen van sagen en volksverhalen op de band. Hij bezocht daartoe de heren A. Boelens (Schoonoord) en D. Cranenbroek (Zomerem) en mw. H. J. Bennink (Rekken).

Begin oktober woonde de secretaris te Zürich een vergadering bij van de commissie uit de C.I.A.P. voor de Europese volkskunde-atlas, die in 1954 werd ingesteld. Hem werd als secretaris de opdracht verleend, een lijst op te stellen van volkskundige instituten en volkskundigen, die in aanmerking komen voor de beantwoording van de eerste vragenlijst voor de Europese volkskunde-atlas.

De voorzitter en de heer Bernet Kempers namen met het gehele personeel van het bureau deel aan de op 1 september in het Openluchtmuseum te Arnhem gehouden volkskundedag van het Nederlands Volkskundig Genootschap en het Beraad voor het Nederlands Volksleven.

Het vrij geringe aantal positieve antwoorden dat op de 23ste vragenlijst (volksheiligenverering, kaarsen branden op kerkhoven)

was binnengekomen, was aanleiding om in Noord-Brabant, Limburg en de overwegend Rooms Katholieke streken van Gelderland een medewerkersactie te voeren, speciaal onder de pastoors. Het resultaat daarvan was niet bemoedigend. Het bestuur van de Stichting „Brabants Heem” stelde de secretaris in de gelegenheid, daarover op de kaderdag van deze Stichting op 19 december te Oosterwijk zijn nood te klagen.

Op verzoek van het tijdschrift „Noord-Holland” stelde het bureau onder de medewerkers in Noord-Holland een enquête in naar de Sint-Maartensgebruiken. Het materiaal daarvan is aan de redactie ter bewerking in bruikleen afgestaan.

De secretaris gaf in de eerste maanden van het jaar voor enkele studenten van de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit colleges over volkskunde.

Van het tijdschrift „Volkskunde” verschenen de afleveringen 1-4 van jaargang 61 (1960).

De bibliotheek ontving een aantal boeken, overdrukken en foto's van mw. Van de Graft ten geschenke. Onze medewerker de heer F. Baert schonk ons het handschrift van zijn herinneringen aan zijn jeugd in Koewacht, die waardevolle gegevens bevatten over het volksleven in een R.K. Zeeuwsvlaams dorp op het laatst der vorige eeuw. Aangekocht werden o.a. enkele Vlaamse periodieken van ten dele folkloristische aard, waarvan een enkel in geen andere Nederlandse bibliotheek aanwezig is.

Het bureau ontving o.a. bezoek van de heren Takakuni Hirano, een Japans folklorist die zich over de opzet en de inrichting kwam oriënteren, en Prof. Dr. K. Schulte-Kemminghausen (Munster). De heer A. Roeck (Turnhout) verzamelde gegevens voor een dissertatie over de weerwolf. De heer M. de Meyer (Wilrijk-Antwerpen) voerde enkele keren besprekingen over de volkskunde-atlas.

Voor het financieel beheer verwijzen we naar de rekening en verantwoording van de Centrale Commissie.

*Namens de Volkskunde-commissie der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen:*

A. M. E. DRAAK, *voorzitter.*

P. J. MEERTENS, *secretaris-penningmeester.*

## BIJLAGE

Lijst van personen enz., die in 1960 boeken en handschriften schonken aan het Centraal Bureau voor Nederlandse Volkskunde:

Dr. D. P. Blok, Mw. Prof. Dr. Anneliese Bretschneider, Mw. Dr. Jo Daan, Prof. Dr. C. F. A. van Dam, Prof. Dr. Jorge Dias, Dr. G. Droege, F. Dijkstra, Fernando Galhano, Folkliivsarkivet (Institute of Ethnology and Folklore) Universiteit Lund, Fries Aardewerk Museum (Makkum), Generalkonsulat der Bundesrepublik Deutschland (Amsterdam), Mw. Dr. C. Catharina van de Graft, Dr. A. van Hageland, N.V. Hollandsche Draad- en Kabel-fabriek, Institut d'Estudis Catalaus (Barcelona), Istituto para a Alta Cultura (Porto), Istituto Universitario Orientale Napoli, Dr. H. W. M. J. Kits Nieuwenkamp, C. W. de Kruyter, Prof. Dr. O. Looritz, Maison Descartes (Amsterdam), Ministerie van Openbaar Onderwijs, afd. Dienst Volksopvoeding (Brussel), Thijs Mol, S. J. van der Molen, Museum Moraviae Brunense, Nationaal Museum Denemarken, Nederlands Letterkundig Museum ('s-Gravenhage), NILLMIJ ('s-Gravenhage), Drs. J. Notermans, Roger Pinon, E. Richters, Pastor J. Rickers, Rijksmuseum voor Volkskunde „Het Nederlands Openluchtmuseum” (Arnhem), Prof. Dr. Joran Sahlgren, Prof. Dr. B. Schier, J. J. Schilstra, Service de l'Education populaire et les bibliothèques publiques (Brussel), Mr. W. P. A. Smit, Oudheidkundige Musea van de stad Antwerpen, Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders, N.V. Tichelaars Kleiwarenfabrieken te Makkum, Udvalg for Folkemaal (København), Universiteitsbibliotheken van Leiden, Uppsala, Utrecht, de Vrije Universiteit, M. van de Velde, E. Veiga de Oliveira, Dr. J. de Vries, Dr. R. Wildhaber, Rijksmuseum „Zuiderzeemuseum” (Enkhuizen).